

ASTIM TANILI HASTALARDA GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP YÖNTEMİ KULLANIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of Traditional and Complementary Medicine Methods in Asthmatic Patients

Pınar YILDIZ GÜLHAN¹(0000-0002-5347-2365), Fatih ÜZER²(0000-0001-9318-0458), Ege GÜLEÇ BALBAY¹ (0000-0002-1557-7019)

ÖZET

Giriş: Günümüzde kronik hastalıkların artmasına paralel olarak, hastalıkların tedavisinde ve semptomların hafifletilmesinde Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp (GETAT) yöntemlerinin kullanımı artmaktadır. Bu çalışma astım tanılı hastaların GETAT kullanımlarını değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Gereç ve Yöntemler: Çalışmaya Kastamonu Devlet Hastanesi ve Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Polikliniğine Aralık 2018-Şubat 2019 tarihleri arasında başvuran ve 6 aydan uzun süredir astım tanısı olan hastalar alındı. Yüz-yüze görüşme şeklinde yapılan ankette katılmayı kabul edenlere GETAT yöntemleri hakkındaki eğilimlerini ölçen sorular yöneltildi. Anket soruları GETAT kullanımını değerlendiren literatürler göz önüne alınarak göğüs hastalıkları bölümünde çalışan iki öğretim üyesi tarafından hazırlanmıştır. Hastaların demografik verileri ve anket cevapları değerlendirildi.

Bulgular: 71 hastanın yaş ortalaması 51±16.38 (minimum=19, maksimum=78 yıl) olup vakaların %21,1'i erkek (n=15), % 78,9'u (n=56) kadındı. Hastaların %35,2'si (n=25) GETAT yöntemlerinden birini kullandığını ve bu yöntemi kullanan hastaların %75'i (n=18) yarar gördüğünü ifade etmişlerdi. Hastaların %54,2'si bitkisel, %20,8'i apiterapi, %12,5'i hacamat, %4,2'si termal, %4,2'si tuz ve %4,2'si akupunktur yöntemini kullanmıştı. Astım kontrol düzeyi ve cinsiyet ile GETAT kullanımı arasında fark yoktu. Ek hastalığı olanlar olmayanlara göre GETAT yöntemini az kullanmaktaydı (p=0,049).

Sonuç: Astım hastalarında her üç kişiden birinin GETAT yöntemini kullandığı, sıklıkla da bitkisel ürünlerin tercih edildiğini saptadık. Astım hastalarında GETAT kullanımı konusunda geniş çaplı çalışmalara gereksinim vardır.

Anahtar kelimeler: *Astım; Geleneksel ve tamamlayıcı tıp; Kontrol*

ABSTRACT

Introduction: Nowadays, in parallel to increase in chronic diseases, the use of Traditional and Complementary Medicine (TCAM) methods is increasing in the relieving symptoms and treatment. This study aimed to evaluate TCAM use of asthma patients.

Material and Method: Patients with asthma diagnosis more than 6 months who admitted to Kastamonu State Hospital and Duzce University Faculty of Medicine, Department of Chest Diseases between December 2018-February 2019 were included to study. Questions that measure the tendency of TCAM methods to those who accepted to participate in the face-to-face interview were asked. Survey questions were prepared by two faculty members working in the chest diseases considering the literature that was evaluating the use of TCAM. Demographic data and questionnaire responses of the patients were evaluated.

Results:The mean age of 71 patients was 51±16.38 (minimum=19, maximum=78 years). 21.1% of the patients were male (n=15) and 78.9% (n=56) were female. Of the patients, 35.2% (n=25) reported using one of the TCAM methods, and 75% (n=18) of the patients were benefiting from used method. Of the patients 54.2% had used herbal, 20.8% had apitherapy, 12.5% had hijama, 4.2% had thermal, 4.2% had salt and 4.2% used acupuncture. There was no difference between asthma control level, gender and TCAM use. Patients with comorbidities, used the TCAM method less than those without (p=0.049).

Conclusion: It was determined that one of three asthma patients used TCAM method and often found that herbal products are preferred. Large-scale studies about use of TCAM in asthma patients are needed.

Key words: *Asthma; Control; Traditional and complementary medicine*

¹Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi, Göğüs Hastalıkları AD.

²Kastamonu Devlet Hastanesi Göğüs Hastalıkları

Pınar YILDIZ GÜLHAN, Dr. Öğr. Ü.
Fatih ÜZER, Uzm. Dr.
Ege GÜLEÇ BALBAY, Doç. Dr.

İletişim:

Dr. Öğr. Üyesi Pınar YILDIZ GÜLHAN
Düzce University, Konuralp
Campus. Faculty of Medicine,
Department of Pulmonology,
81620 Düzce/Turkey
Tel: +905059269128
e-mail:
pinariyildiz691@hotmail.com.

Geliş tarihi/Received: 22.05.2019
Kabul tarihi/Accepted: 27.09.2019
DOI: 10.16919/bozoktip.568722

Bozok Tıp Derg 2020;10(1):106-10
Bozok Med J 2020;10(1):106-10

GİRİŞ

Günümüz hekimliğinde tedavi anlayışı kanıta dayalı, koruyucu ve tedavi edici uygulamaları içeren çağdaş tedavi anlayışını kapsamaktadır. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT) uygulamaları son dönemlerde dünya çapında olduğu gibi ülkemizde de popülerlik kazanmıştır (1-3). Özellikle kesin tedavisi mümkün olmayan; kanser, romatizmal hastalıklar, diyabet gibi birçok hastalıkta legal ya da illegal yollardan alternatif tedaviler kullanılabilir (4,5). Solunum sistemi hastalıkları içinde astım ve kronik obstrüktif akciğer hastalığı (KOAHA) önemli kronik hastalıklar olup, hastalar tarafından zaman zaman alternatif tedavilere başvurulmaktadır.

GETAT yöntemlerinin yaygın olarak kullanıldığı kronik hastalıklardan biri olan astımda hastaların bu uygulamaları kullanmadan önce bu uygulamaların kanıta dayalı olup olmadığını öğrenme konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle sağlık çalışanlarının çalıştıkları toplumun bu tedavilere yaklaşımı, bu uygulamaların olası riskleri, yararları ve kısıtlamaları gibi konularda bilgi sahibi olmaları ayrıca hasta ile yakınlarını bilgilendirme ve onlardan gelecek tüm soruları yanıtlayabilme bilgi ve becerisine sahip olmaları gerekmektedir.

Biz bu çalışmada astım tanılı hastalarımız GETAT kullanımlarını değerlendirmeyi amaçladık.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Etik kurul; Helsinki deklarasyonu ile uyumlu olarak, çalışma için Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulundan 2019/20 sayılı karar ile onay alındı.

Hasta Grubu

Çalışmaya Kastamonu Devlet Hastanesi ve Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Polikliniğine Aralık 2018-Şubat 2019 tarihleri arasında başvuran en az son 6 aydır astım tanısı olan hastalar alındı. Yüz-yüze görüşme şeklinde yapılan ankete katılmayı kabul edenlere GETAT yöntemleri hakkındaki eğilimlerini ölçen sorular yöneltildi. Bal ve bal ürünlerini kullanan (polen, propolis gibi) hastalar; 'apiterapi' kullanımı olarak değerlendirildi. İhlamur, nane gibi bitkileri satın almak ya da yetiştirmek

yoluyla kullanan ve aktardan hastalığı için bitki talep eden hastalar; 'bitkisel ürün' kullanıyor olarak değerlendirildi.

İşitme problemi olan, çalışmayı kabul etmeyen, <18 yaş olan kişiler çalışma dışı bırakılmıştır.

Astım kontrol testi

Astım kontrol testi (AKT); astım kontrolünün başarısını değerlendirmek için kullanıldı. AKT; günümüzde en çok kullanılan, astımın iyi veya kötü seyirde olduğunu gösteren önemli bir testtir. AKT, 5 sorudan oluşan bir ankettir. Hastalar, her bir soruya bir ile beş arasında puan verir. Beş sorunun toplam puanı, test sonucunu oluşturur. Toplam puan 25 ise tam kontrol, 24-20 ise kısmi kontrol ve ≤ 19 ise kontrol altında değil olarak değerlendirilir (6).

İstatistiksel Analiz

Veriler, Statistical Package for the Social Sciences (Windows sürüm 20.0; SPSS Inc, Chicago [IL], ABD) kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmadaki tüm değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri (ortalama, standart sapma, medyan, minimum, maximum) hesaplanmıştır. Kategorik değişkenler arasındaki "Pearson Chi-Square" veya "Fisher's Exact Test" kullanılarak incelendi. $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

BULGULAR

Çalışmaya katılan 71 hastanın yaş ortalaması 51 ± 16.38 (minimum: , maksimum: yıl) olup vakaların %21,1'i erkek (n=15), % 78,9'u (n=56) kadındı. Hastaların %42,3'ü (n=30) 10 yıldan uzun süredir astım tanılı idi ve % 56,3'ünde (n=40) astım dışında ek bir kronik hastalık mevcuttu. Hastaların % 59,2' si ortaöğretim mezunu, %74,6'sı (n=53) evli idi. Hastaların sosyo-demografik ve klinik özellikleri Tablo 1' de verilmiştir. Çalışmaya katılan hastaların %35,2'si (n=25) en az bir GETAT yöntemi kullandığını belirtmiştir. Hastaların %54,2'si (n=13) bitkisel yöntemi kullandığını belirtmiş ve %70,8'i (n=17) GETAT yöntemini rahatlatmak amacıyla, %62,5'i (n=15) balgam çıkarmayı kolaylaştırmak için kullanmıştır. %72,2'si (n=13) tercih ettiği GETAT yöntemini aktardan temin etmiştir. Hastaların GETAT kullanımına ilişkin bilgileri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Hastaların Sosyo-Demografik ve Klinik Özellikleri

Yaş (Ort ± SS)	51,84 ± 16.38	
	N=71	%
Cinsiyet		
Kadın	56	78,9
Erkek	15	21,1
GETAT[§] kullanımı		
Var	25	35,2
Yok	46	64,8
Eğitim durumu		
Okuryazar değil	16	22,5
Ortaöğretim	42	59,2
Lise ve üzeri	13	18,4
Medeni durum		
Evli	53	74,6
Bekar	10	14,1
Dul	8	11,3
Sigara içme durumu		
İçiyorum	8	11,3
Bıraktım	15	21,1
Hiç içmedim	48	67,6
Hastalık süresi		
<5 yıl	26	36,6
5-10 yıl	15	21,1
> 10 yıl	30	42,3
Ek kronik hastalık varlığı		
Evet	40	56,3
Hayır	31	43,7
Astım Kontrol Test		
Kontrol altında	6	8,5
Kısmen Kontrol Altında	46	64,8
Kontrol altında değil	19	26,8

§ : GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tedaviler

GETAT kullanan hastaların %75'i (n=18) herhangi bir bilgi edinmeden kullanmış ve çalışmaya katılan hastaların %90,2'si GETAT yöntemleri hakkında bilgi almak istediğini söylemiştir. Tüm hastalara AKT yapılmış, hastaların %64,8'i (n=46) kısmen, %8,5'i (n=6) kontrol altında değil, %26,8'i (n=9) tam kontrol olarak değerlendirilmiştir. GETAT kullanımı ile astım kontrol düzeyi arasında fark saptanmamıştır (p=0,983).

GETAT kullanımı ile; cinsiyet, eğitim ve ek hastalığı olanlar karşılaştırıldığında GETAT kullanımı ile cinsiyet ve eğitim düzeyi arasında anlamlı fark saptanmadı (sırası ile; p=0,864, p=0,298). Ek hastalığı olanlar GETAT yöntemini olmayanlara göre daha az kullanmaktaydı (p=0,049).

Tablo 2. Hastaların GETAT kullanımına ilişkin özellikleri

Hastaların GETAT kullanımına ilişkin özellikleri n=71		
ÖZELLİKLER	n	%
GETAT yöntemi kullanımı		
Evet	25	35,2
Hayır	46	64,8
Kullanılan GETAT yöntemi		
Hacamat	3	12,5
Hayvansal Ürün*	5	20,8
Bitkisel Ürün	13	54,2
Termal Yöntem	1	4,2
Akupunktur	1	4,2
Tuz Odası	1	4,2
GETAT kullanımını gerektiren semptomlar¹		
Öksürük	7	29,2
Balgam	15	62,5
Nefes darlığı	2	8,3
GETAT kullanım amacı¹		
Rahatlama	17	70,8
Ataklardan korunma	4	16,7
Destek	1	4,2
Tedavi	2	8,3
GETAT temin yöntemi²		
Aktar	13	72,2
İnternet pazarlama	2	11,1
Kendi ürünü	3	16,7
GETAT yönteminden fayda sağlama durumu¹		
Evet	18	75

¹: 1 kişi bu soruyu cevaplamamıştır
²: 7 kişi bu soruyu cevaplamamıştır
§ : GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tedaviler

Tablo 3. GETAT yöntemlerini kullanan ve kullanmayan grupların karşılaştırılması

		GETAT (-) (n=)%	GETAT (+) (n=)%	p
Cinsiyet	Kadın	36(78,3)	20(80)	0,864
	Erkek	10(21,7)	5(20)	
Eğitim durumu	Okur yazar değil	11(24)	5(20)	0,298
	Ortaöğretim	29(63)	13(52)	
	Lise ve üzeri	13(6)	7(28)	
Astım kontrol test	Tam kontrol	4(8,7)	2(8)	0,983
	Kısmi kontrol	30(65,2)	16(64)	
	Kontrol altında değil	12(26,1)	7(28)	
Ek hastalık	Var	30(65,2)	10(40)	0,049
	Yok	16(34,8))	15(60)	

GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tedaviler

TARTIŞMA

GETAT yöntemlerinin hem dünya genelinde hem ülkemizde kullanımı giderek artma eğilimindedir (1-3). Özellikle kesin tedavisi mümkün olmayan kanser, artrit, inflamatuvar barsak hastalıkları, diyabet gibi kronik hastalıklarda GETAT yöntemlerinin kullanımı giderek artmaktadır (4,6,7). Astım hastalarında GETAT kullanım sıklığını araştırdığımız bu kesitsel çalışmada hastaların üçte birinin GETAT kullandığı, eğitim düzeyi arttıkça GETAT kullanım sıklığının arttığı sonucuna varıldı.

GETAT kullanımı son yıllarda hem sanayileşmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan birçok ülkede düzenli bir şekilde artmıştır. GETAT kullanımı; Amerika'da %42,1, Avrupa ülkelerinde %49,3, Afrika ülkelerinde ise %80 oranına ulaşabilmektedir (7). Ülkemizle ilgili bu konuda sağlıklı veriler bulunmamaktadır.

Astım tüm dünyada önemli bir kronik sağlık problemidir. Astım dünyada 300 milyon kişiyi etkilemekte ve GINA'ya göre bu sayı 2025 yılında 400 milyona ulaşacaktır. Astım da GETAT yöntemlerinin sık kullanıldığı kronik hastalıklardan biridir (8). İngiltere'de yapılan bir çalışmada astımlıların yaklaşık %50'sinin GETAT

kullandığı, Almanya'da katılımcılarının %13'ü astım olan bir başka çalışmada ise hastaların %26,5'nin GETAT kullandığı tespit edilmiştir (9,10). Türkiye'de astım hastalarında GETAT kullanımı daha çok pediatrik hasta popülasyonunda çalışılmış olup, GETAT kullanımı oranı %60 civarında tespit edilmiştir (11). Kurt ve arkadaşları (12) alerjik hastalıklarda GETAT kullanımı araştıran bir çalışmada GETAT kullanımı nı %38 olarak saptanmıştır. Çalışmamız yetişkin popülasyonunda astımda yapılan birkaç çalışmadan biri olup çalışmamızda GETAT kullanımı %35 civarında tespit edilmiştir.

Modern tıbbın gelişiminden önce bitkiler hastalıkların tedavisinde en sık başvurulan doğal kaynakların başında sayılabilir. Yapılan çalışmalarda GETAT yöntemi kullanan hastaların önemli bir bölümünün bitkisel yöntemleri tercih ettiği görülmektedir. Türkiye'de geleneksel olarak kullanılan halk ilaçlarının çeşitliliği ise oldukça fazladır. Bunda Türkiye'nin zengin bitki florasının olması en büyük etkidir. Sanayi ürünü ilaçlarda çeşitli yan etkilerin görülmesi, maliyetlerinin yüksek olması bitkisel ilaçlara olan talebi arttırmaktadır (13). Çalışmamızda da en sık başvurulan GETAT yönteminin bitkisel kaynaklı olduğu tespit edildi.

Öztürk ve arkadaşları (11) tarafından GETAT kullanımıyla ilgili 11 çalışmanın analiz edildiği derlemede hastaların büyük bir kısmının (%79) GETAT ile ilgili bilgi kaynağının hastaların arkadaş ve akrabaları olduğu görülmüştür. Çalışmaya katılanların sadece % 2-17'sinin sağlık çalışanlarından bilgi aldığı tespit edilmiştir. Diğer bilgi kaynakları ise internet ve televizyonu içeren medyadır. Amerika'da yapılan çalışmalarda %59 oranında, Meksika'da yapılan çalışmada %44 oranında tanıdık -eş dost birincil bilgi kaynaklarıdır (11). Bu çalışmada tanıdık-eş dosttan bilgi edinme %52 iken sağlık çalışanlarından bilgi edinimi %4,2 oranında kalmıştır. Bu sonuçların muhtemel nedeni hastaların doktor-hemşireler tarafından tepki göreceği endişesiyle bilgi istemeye cesaret edememeleri olabilir.

Hastaların GETAT kullanma nedenleri semptomların giderilmesinden tamamen kür sağlanmasına kadar değişen bir beklenti aralığında olabilir. Kaya ve arkadaşlarının (14) çocuk astım hastalarında yaptıkları çalışmalarında ebeveynlerin % 81.7'sinin tıbbi tedaviye

destek olmak için, % 17.8'inin ise tıbbi tedaviden tatmin olamadıkları için çocuklarında alternatif tedavi kullandığı görülmüştür. Spigelblatt ve arkadaşlarının (15) çalışmasına göre hastaların bir kısmının ilaçların yan etkisinden korktuğu için tamamlayıcı ve alternatif tedavilere yöneldiği görülmüştür. Bu çalışmada hastaların çok büyük bir kısmı rahatlatma amacıyla kullandığı tespit edildi.

Kaya ve arkadaşlarının (14) bronşial astım hastalarında GETAT yöntemlerinin kullanımıyla ilgili çalışmasında bu yöntemleri en az bir kez denemiş olanların yaklaşık %13'ü bu yöntemlerden fayda görmediğini belirtmiştir. Bu çalışmaya katılan hastaların %75'i kullandığı GETAT yönteminden fayda gördüğünü ifade etmiştir. Fakat biz GETAT kullanımının astım kontrolüne anlamlı bir etkisi olmadığını tespit ettik. Hastaların GETAT yöntemi kullanımı ile astım kontrolü arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmedi. Bu sonuçlardan hastaların psikolojik olarak kaygılarını giderdiği, iyi olacıklarına inanmalarının verdiği rahatlatma için kullandığını düşünebiliriz.

Yapılan birçok çalışmada GETAT kullanımının hastaların sosyodemografik özellikleriyle olan ilişkileri araştırılmıştır. Literatürde yer alan bu bilgiler değişkendir. Ulusal Sağlık İstatistikleri Merkezinin 2008 yılı aralık ayı verilerine göre Amerikalılarda GETAT kullanımı eğitim düzeyi yüksek olanlarda, kadınlarda ve gelir düzeyi yüksek gruplarda daha fazladır (16). Bu çalışmada astımlı hastaların GETAT kullanımının eğitimden bağımsız olduğu sonucuna varıldı.

Sonuç olarak, astım hastalarında GETAT kullanımının azımsanmayacak düzeydedir. Buna rağmen GETAT kullanımının astım kontrolüne bir etkisinin olmadığını düşünüyoruz. Toplumdaki GETAT kullanımına olan bu ilginin ciddiyetle ele alınması gerekmektedir. Hekimlerin ve diğer sağlık çalışanlarının yaşadıkları bölge ve ülkede en sık kullanılan GETAT yöntemleri hakkında doğru önerilerde bulunacak kadar bilgi sahibi olmalarının gerektiğine inanmaktayız.

KAYNAKLAR

1. Tokem Y. Astımlı hastalarda tamamlayıcı ve alternatif tedavi kullanımı. *Tüberküloz ve Toraks Dergisi* 2006; 54(2): 189-196.

2. Linde K, Jonas WB, Melchart D, et al. The methodological quality of randomized controlled trials of homeopathy, herbal medicines and acupuncture. *Int J Epidemiol.* 2001;30(3):526-31.
3. Orhan F, Sekerel BE, Kocabas CN, et al. Complementary and alternative medicine in children with asthma. *Ann Allergy Asthma Immunol.* 2003;90(6):611-5.
4. Sirois FM. Provider-based complementary and alternative medicine use among three chronic illness groups: associations with psychosocial factors and concurrent use of conventional health-care services. *Complement Ther Med.* 2008;16(2):73-80
5. Gray RE, Fitch M, Goel V, et al. Utilization of complementary/alternative services by women with breast cancer. *J Health Soc Policy* 2003;16:75-84.
6. Nathan RA, Sorkness CA, Kosinski M, et al. Development of the asthma control test: a survey for assessing asthma control. *J Allergy Clin Immunol* 2004;113:59-65.
7. Özçelik G, Toprak D. Bitkisel Tedavi Neden Tercih Ediliyor? *Ankara Med.* 2015;15(2):48-58.
8. Masoli M, Fabian D, Holt S, et al. The global burden of asthma: executive summary of the GINA Dissemination Committee report. *Allergy.* 2004; 59: 469-78
9. Ernst E. Complementary therapies for asthma: What patients use. *J Asthma.* 1998; 35(8): 667-71.
10. Schafer T, Riehle A, Wichmann HE, Ring J. Alternative medicine in allergies - prevalence, patterns of use, and costs. *Allergy.* 2002; 57(8): 694-700.
11. Ozturk C, Karatas H, Längler A, Schütze T, Bailey R, Zuzak TJ. Complementary and alternative medicine in pediatrics in Turkey. *World J Pediatr.* 2014;10(4):299-305.
12. Kurt E, Bavbek S, Pasaoglu G, Abadoglu O, Misirligil Z. Use of alternative medicines by allergic patients in Turkey. *Allergol Immunopathol (Madr).* 2004;32(5):289-94.
13. Melikoğlu G, Kurtoğlu S, Kültür Ş. Türkiye'de Astım Tedavisinde Geleneksel Olarak Kullanılan Bitkiler. *Marmara Pharmaceutical Journal.* 2015; 19: 1-11.
14. Kaya Y, Ergüven M, Tekin E, Özdemir M, Yılmaz Hamzah Ö. Bölgeimizde çocuklarda bronşial astım tedavisinde alternatif tedavi yöntemleri kullanımı. *Çocuk Dergisi.* 2009;9:84-9.
15. Spigelblatt L, Lañé-Ammara G, Pless IB, Guyver A. The use of alternative medicine by children. *Pediatrics.* 1994;94:811-4.
16. Barnes PM, Bloom B, Nahin RL. Complementary and alternative medicine use among adults and children: United States, 2007. *Natl Health Stat Report.* 2008;10;(12):1-23.